

**ATITUDINEA MINISTRULUI AFACERILOR STRĂINE,
ALEXANDRU MARGHILOMAN, RELATATĂ DE PRESA ROMÂNEASCĂ ȘI
INTERNAȚIONALĂ ÎN CAZUL COMLOTULUI ÎMPOTRIVA REGELUI CAROL I ȘI
ASASINATELE DE TIP TERORIST CARE AU AVUT LOC ÎN BUCUREȘTI, ÎN ANUL 1900**

Doctor în științe militare, vicepreședinte al Asociației Istorice „Dimitrie Cantemir” – ASIC.

Domenii de interes: istorie militară, istorie urbană, istoria Basarabiei.

Cărți publicate: *Romanian military art during the second Balkan war (1913)*, Lap Lambert Academic Publishing, Londra, 2017.
1918. *Reintrarea României în război*, Editura Miidecărți, Bragadiru, 2018.

Daniel Silviu NICULAE

**Atitudinea ministrului afacerilor străine, Alexandru Marghiloman, relatată de presa românească
și internațională în cazul complotului împotriva regelui Carol I și asasinatelor de tip terorist
care au avut loc în București, în anul 1900**

Rezumat. Asasinatelor care au avut loc în București, la inițiativa Comitetului Suprem Macedonian cu sediul la Sofia, la jumătatea anului 1900, au impresionat opinia publică românească a cărui primă sursă de informare erau ziarele care relatau amănunțit evoluția evenimentelor. O emoție puternică a produs însă știrea din presă conform căreia aceeași organizație anarhistă bulgară a plănuțit și organizat un atentat împotriva regelui Carol I. În acest context, relațiile bilaterale româno-bulgare, care erau tensionate din cauza conflictului ostrovelor dunărene care se formau sau dispăreau pur și simplu ca urmare a aluviunilor și a cursului apei modificând astfel talvegul și implicit frontiera fluvială dintre România și Bulgaria, s-au înrăutățit atât de mult, încât până la sfârșitul anului 1900, o confruntare armată părea că era imposibil de evitat.

Cuvinte-cheie: Alexandru Marghiloman, Comitetul Suprem Macedonean, diplomatie, presa, terorism.

**The attitude of the minister of foreign affairs, Alexandru Marghiloman, reflat in the Romanian
and international press in the case of the plot against King Carol I and the terrorist type assassinations
that took place in Bucharest, in 1900**

Abstract. The assassinations that took place in Bucharest, at the initiative of the Supreme Macedonian Committee based in Sofia, in mid-1900, they impressed the Romanian public opinion whose first source of information were the newspapers that reported in detail the evolution of the events. A strong emotion, however, produced news reports that the same Bulgarian anarchist organization planned and organized an attack against King Carol I. In this context, the Romanian-Bulgarian bilateral relations, which were tense due to the conflict of the Danube ostrovs that were formed or disappeared simply as a result of the alluviums and the water flow, thus altering the talveg and implicitly the river border between Romania and Bulgaria, they got so bad that by the end of 1900, an armed confrontation seemed impossible to avoid.

Keywords: Alexandru Marghiloman, Macedonian Supreme Committee, diplomacy, press, terrorism.

La începutul lunii iulie 1900, Petre P. Carp a fost numit prim-ministrul unui guvern conservator al cărui mandat, primit de la regele Carol I al României, a fost gestionarea crizei financiare cu care se confrunta societatea românească. În cele 7 luni de guvernare, membrii cabinetului Carp – 7 iulie 1900 și 13 februarie 1901, Constantin Olănescu – ministrul de interne, Alexandru Marghiloman – ministrul de externe, Titu Maiorescu – ministrul justiției, generalul Iacob Lahovari – ministrul de război, Constantin C. Arion – ministrul cultelor și instrucțiunii publice, Ion C. Grădișteanu – ministrul lucrărilor publice, Nicolae Filipescu – ministrul agriculturii, industriei, comerțului și domeniilor și Petre P. Carp, care deținea și portofoliul finanțelor, au încercat să redreseze economia țării, însă aveau să se confrunte cu o criză politică cauzată de atitudinea guvernului bulgar. Un rol important în gestionarea acestei stări tensionate, care crea posibilitatea unui război româno-bulgar, a revenit diplomației românești conduse de ministrul afacerilor străine, Alexandru Marghiloman.

Cincizeci de saci de grâu la moment să măcinați!

Aceasta a fost parola care a confirmat planul asasinării la 22 iulie 1900 a profesorului Ștefan Mihăileanu de către un membru al Comitetului Suprem Macedonean de la Sofia condus de Boris Sarafov. Motivația actului criminal, conform cotidianelor românești, se regăsea în principal în activitatea ziaristului Ștefan Mihăileanu care coordona revista *Peninsula Balcanică* în paginile căreia a publicat atât articole care dezvăluiau situația deosebit de grea a aromânilor din Macedonia cât și atrocitățile luptătorilor pentru eliberarea provinciei otomane, membri ai Comitetului Suprem Macedonean, asimilați în mentalul societății bulgare ca niște eroi care se jertfeau pentru realizarea idealului național, eliberarea bulgarilor din Macedonia de sub stăpânirea agresivă a Imperiului Otoman. Dacă inițial, comitagii, acei membri ai comitetelor revoluționare bulgare, care s-au sacrificat pentru renașterea națională a Bulgariei în timpul ocupației opresive a otomanilor, și-au

îndeplinit onorabil misiunea, mulți dintre aceștia pregătindu-se în tabere special amenajate pe teritoriul Țării Românești, ai cărei domnitori au susținut cauza bulgară, după anul 1878, activitatea acestora a fost caracterizată de acțiuni anarhiste, teroriste, devenind astfel un factor principal de instabilitate regională.

Într-un articol apărut în ziarul *Tribuna Poporului* din data de 27 august 1900, intitulat *Din culisele politicii rusești în Peninsula-Balcanică*, ancheta jurnalistă a scos în evidență un aspect mai puțin cunoscut care a contribuit la întărirea motivației crimei. Potriviti acestuia, din anul 1887, Imperiul Țarist a rupt orice relație diplomatică cu Bulgaria, iar în plan intern, viața politică bulgară era dominată de rivalitatea dintre prim-ministrul Ștefan Stambulov și principele Ferdinand de Saxa-Coburg. Potrivit articolului, această stare tensionată era coordonată de ministrul țarist de la București, Mihail Alexandrovici Hitrovo. În 1895, dragomanul legației țariste de la București, Jacobson, a fost declarat dispărut, acesta fugise cu două dosare secrete aflate în arhiva consulatului, care în cele din urmă, cumpărate de guvernul bulgar, au intrat în posesia lui Ștefan Stambulov [1, p. 441].

Unul dintre aceste dosare a apărut la Viena, sub forma unei broșuri cu titlul de *Poliția secretă rusească din Orient*. Cel de al doilea dosar conținea documente referitoare la detronarea lui Alexandru Batemberg și acte importante cu privire la interesele Imperiului Țarist în Macedonia și planul implementării acestora în provincia otomană. Cu puțin timp înainte de a muri din cauza rănilor provocate de tentativa de asasinat din anul 1895, Ștefan Stambulov a predat dosarul unui om de încredere, care în cele din urmă, nu se știe pe ce căi, a ajuns la Ștefan Mihăileanu. Acesta l-a fotografiat transmițând un exemplar regelui Carol I al României, un exemplar lui Take Ionescu iar unul a fost trimis peste granițele României. Ștefan Mihăileanu a păstrat clișeele/negativele dosarului, publicând însă două articole în ziarul *Peninsula Balcanică* în care menționa indirect că ar cunoaște conținutul dosarului privind chestiunea macedoneană deținut de Ștefan Stambulov. Evident că, cele două articole

au atras atenția conducerii Comitetului Suprem Macedonean de la Sofia care a luat hotărârea înființării unui subcomitet la București [2, p. 3].

Prin urmare, în decembrie 1899, în prezența celor care coordonau activitatea comitetului la Sofia, Boris Sarafov – președinte, D. Davidov – vicepreședinte, Vladimir Kovacev – secretar și George Petrov – casier, s-a ales conducerea filialei bucureștene a cărui președinte, Alexandru Trifanov, a fost desemnat în unanimitate. Primii membri ai acestei filiale au fost: Nicola Bogdanov zis Hagiu, Angel Pop Arsov, Marcu Bosniacov, George Theodorov, Kristu Karambulev, Coti Zafirov și Traciu Zvetcov. După solemnitatea depunerii jurământului, care respecta un anumit ritual ce includea citirea textului în timp ce atingeau un pumnal și un pistol, membrii și-au asumat scopul principal și misiunea acestei organizații, obținerea prin mijloace revoluționare autonomia Macedoniei și alipirea ei la Principatul bulgar. Acest deziderat includea pe lângă acțiuni specifice propagandistice în Bulgaria și printre bulgarii emigrați în alte țări și colectarea de contribuțiile bănești pentru întreținerea agitației și pregătirea revoluției [3, p. 505-516]. De menționat că primul președinte al Comitetului Macedonean din Sofia, înființat în anul 1885, a fost Trayko Kitancev, bulgar macedonean originar din comuna Resna, Bitolia, comitet implicat în asasinarea primului-ministru bulgar Ștefan Stambulov. Sub conducerea acestuia au fost organizate primele transporturi de muniție și arme în Macedonia, a căror finalitate a fost sub așteptări. Un amănunt interesant legat de caracteristica acestui comitet era precizat în presă și anume, că era organizat asemănător societăților nihiliste din Imperiul Țarist din secolul al XIX-lea, asimilate activismului revoluționar [4, p. 1]. După moartea lui Trayko Kitancev, în august 1895, conducerea Comitetului a fost preluată de Danail Nikolaev, apoi, așa cum menționam, de Boris Sarafov, fost locotenent în armata bulgară, cel care a organizat acțiunile de tip terorist desfășurate pe teritoriul românesc [5, p. 53-55].

Prima misiune primită de subcomitetul revoluționar de la București a fost asasinarea lui

Kiril G. Fitowsky, membru al Comitetului de la Sofia. Acesta a fost trimis la București pentru a cumpăra arme însă a delapidat banii necesari posibilelor tranzacții cu armament. Sub pretextul că era spion turc, la 1 februarie 1900, acesta a fost omorât pe strada Ceauș Radu de către bulgarul Boiciu Iliev. La scurt timp, acesta și complicitii săi au fost arestați și închiși la penitenciarul Văcărești, fiind cercetați de autoritățile române [3, p. 505-516].

În timp ce ancheta își urma cursul firesc, în seara zilei de 22 iulie 1900 a avut loc o crimă care produs o profundă indigare în societatea românească, asasinarea profesorului Ștefan Mihăileanu.

Cine era Ștefan Mihăileanu? Ștefan Mihăileanu s-a născut în anul 1859, în localitatea Ohrida din Macedonia. A fost timp de 17 ani profesor la Liceul Sf. Sava. Cursurile primare le-a urmat în orașul său natal. La 11 ani a fost adus în capitala României fiind admis cu bursă la Liceul Sf. Sava. În cele șapte clase liceale tânărul Mihăileanu a fost premiant. Era iubit de toți profesorii pentru silința și conduita exemplară. După terminarea liceului s-a înscris la Facultatea de Litere unde după trei ani și-a luat licența cu magna cum laude. După obținerea licenței, a fost numit profesor de limba greacă cu titlu provizoriu la Liceul Sf. Sava. După aceea, a fost numit profesor de limba latină la Liceul Lazăr. A fost profesor la institutele particulare Dragu, Brânză și Pompilian. Ca autor, Ștefan Mihăileanu a publicat lucrări școlare de valoare. În anul 1892 a înființat ziarul *Peninsula Balcanică*, al cărui tiraj a fost oprit în 1895, pentru a fi reluat apoi la 23 ianuarie 1900 [3, p. 505-516].

O scurtă prezentare a personalității aromânului Ștefan Mihăileanu a apărut în presa vremii. Potrivit acesteia, „din articolele sale, victima asasinatului apare ca un mare luptător național al cauzei macedonene în Bulgaria, patria atâtor criminali. Au trecut numai trei săptămâni de când, Ștefan Mihăileanu a publicat în ziarul său un admirabil articol în care releva asasinatele și persecuțiile la care erau expuși românii din Peninsula Balcanică. Acest articol a hotărât moartea sa neîntârziat. În acel articol era

spus crudul adevărul despre mișelescul comitet revoluționar bulgar. Nu demult, Mihăileanu a spus colegilor săi de la Sf. Sava că se aștepta din zi în zi să fie asasinat. Unii au crezut că el glumește, însă, mulți l-au sfătuit să înceteze cu acțiunea începută. Au urmat apoi scrisori peste scrisori anonime în care i se spunea că va fi ucis dacă nu va închide ziarul și nu va înceta cu campania întreprinsă. La toate aceste amenințări Mihăileanu a rămas rece. Acum trei săptămâni a primit o scrisoare ultimatum din partea unui cârciumar în care îi făcea cunoscut faptul că, dacă va mai scoate un singur număr din *Peninsula Balcanică* va fi ucis. Nici de aceasta dată Mihăileanu nu s-a speriat, *Peninsula Balcanică* a continuat să apară. Sâmbătă noaptea, pe când se întorcea spre casă de la niște prieteni, împreună cu soția și fiica lui de 10 ani, a fost asasinat. Criminalul, Stoian Dimitrov a declarat că el este autorul, că nu are niciun complice și că singur s-a oferit comitetului revoluționar din Bulgaria pentru a-l omorî pe Mihăileanu. Comitetul, în urma ofertei lui Dimitrov, i-a dat autorizație deplină. A relatat că acum două săptămâni a fost la Sofia, prin Rusciuc de unde a luat revolverul și cuțitul pe care îl avea la el. A mai spus că l-a urmărit pe Mihăileanu timp de 22 de zile. Întrebat dacă regretă fapta sa, cu un cinism nemaipomenit a răspuns negativ. El a afirmat că aceași soartă ca a lui Mihăileanu, o vor avea toți cei care scriu și conduc acțiuni din România împotriva patrioților bulgari” [6, p. 2].

Cercetările autorilor celor două asasinate și a complicilor acestora au avut rezultatul așteptat și anume, găsirea dovezilor care să probeze implicarea Comitetului Suprem Macedonean în planuirea și buna executare a crimelor și susținerea activității acestuia de către guvernul bulgar.

Potrivit articolelor și a anchetelor jurnalistice care ocupau prima pagină a ziarelor, „comitetul exercita o mare influență asupra guvernelor bulgare, se putea spune fără ezitare, că acestea erau complicele lui. În special guvernul T. Ivanciev – V. Radoslavov, care era compus din membrii comitetului. Mai mulți negustori aromâni tulburați de agenții comitetului, s-au prezentat la un ministru bulgar și nedumeriți,

au întrebat dacă trebuia să răspundă la forța cu forță. Radoslavov le-a răspuns scurt să nu refuze cererile de bani ale comitetului. De mult timp ziarul comitetului macedonean din Sofia, *Les Reformes*, prevestea că anul acesta, 1900, va începe revoluția în Macedonia. Călătoria finanțistului rus Kobeko la Sofia, nu a fost făcută pentru examinarea finanțelor statului bulgar, ci pentru a studia dacă revoluția are șanse de reușită. Toate mișcările bulgare se fac sub impulsul diplomației ruse care are un mare număr de agenți în Peninsula Balcanică. Astăzi, Macedonia este cutreierată de agenți ruși și bulgari, despre care gazetele din străinătate spun că s-au dus să facă studii științifice dar, în realitate ei sondează starea de spirit” [4, p. 2].

Prima pagină a ziarelor românești era un spațiu editorial generos cu amănuntele privind evoluția anchetei coordonată de o echipă redutabilă de investigatori, Ion T. Florescu – judecător de instrucție, Emil Miculescu – prim-procurorul Tribunalului Ilfov, Puiu Alexandrescu – șeful Siguranței, D. Dobrescu – prefectul Capitalei și Sava Grigorescu, comisarul care a coordonat munca polițiștilor la locul asasinatelor. Prin urmare, erau publicate foarte multe informații din sursă sigură privind activitatea Comitetului Suprem Macedonean în România, unde, printre altele, înființase în total 14 subcomitete, semnalate la Tulcea, Constanța, Giurgiu, Turnu-Măgurele, Brăila și bineînțeles București unde activau 3 centre ale anarhiștilor bulgari. Comitetul a lansat o subscripție pentru un împrumut patriotic de „500.000 lei în acțiuni nominale a 50 de lei. Obligațiile împrumutului au fost semnate de generalul Nicolaev și de Boris Sarafov. Acțiuni în valoare nominală de aproape 300.000 lei au fost plasate între românii din Bulgaria. Bani adunați sub nume de împrumut național erau destinați propagandei bulgărești în Macedonia și Dobrogea. Membrii nu se cunoșteau între ei, toți cei înscrși în cele mai multe cazuri, erau forțați sub amenințarea cu moartea, să contribuie cu sume mari de bani la sporirea fondului de propagandă. În Dobrogea, comitetul avea mii de membrii și s-a descoperit că erau puse sub directă supravechere a preoților bulgari. Planul lui Sarafov în

privința României era simplu, subminarea autorității statale de comitetele revoluționare bulgare a căror misiune era declanșarea revoluției de către bulgarilor din Dobrogea împotriva instituțiilor românești pe fondul asasinatelor din România [7, p. 1]. La Galați au fost descoperite două comitete bulgare care aveau filiale în 3 comune din județ, 2 dintre ele erau pe malul Prutului. Alertați de perchezițiile din București și de punerea sub urmărire de către parchet a unor bulgari din capitală, membrii acestor filiale au ascuns eventualele acte compromițătoare, iar de frica unor posibile arestări, aceștia au trecut în Basarabia, dat fiind că frontiera din partea României era slab supravegheată iar din partea rușilor cu atât mai puțin” [8, p. 2].

Instrucția asasinatului lui Ștefan Mihăileanu a scos în evidență o deficiență majoră în domeniul înregistrării și evidenței persoanelor străine care tranzitau România, pentru că, în anul 1900 nu erau promulgate norme juridice eficiente care să reglementeze regimul prezenței acestora și a celor care locuiau cu forme nelegale, fapt pentru care, străzile Bucureștiului și ale localităților din România erau pline de indivizi dubioși. Poliția capitalei a fost luată oarecum prin surprindere de amploarea organizatorică a Comitetului Suprem Macedonean în București și nu numai. Rezidenții bulgari din București comunicau nestingheriți cu șefii comitetului de la Sofia de unde primeau indicații privind organizarea și executarea asasinatelor pe teritoriul României [8, p. 1].

Perchezițiile care au avut loc atât în București cât și în orașele importante din România au adus dovezi privind implicarea guvernului bulgar în activitatea Comitetului Suprem Macedonean. Au fost găsite mai multe ziare bulgarești și o bogată corespondență între membrii din România și Comitetul de la Sofia. La una dintre locațiile din București s-a găsit o scrisoare finalizată dar neexpediată adresată ministrului de interne bulgar Radoslavov în care i se cerea expres să facă tot ce este posibil pentru protejarea lui Stoian Dimitrov [9, p. 3].

Știrile care erau transmise ziarelor din București de către corespondenții din Sofia relatau

despre situația românilor din Bulgaria care erau terorizați neconținut de către agenții comitetului revoluționar. Aceștia, organizați în grupuri formate din 2 sau 3 membrii care pătrundeau în casele românilor și sub amenințarea verbală susținută de un pumnal sau revolverul aruncat pe masă ostentativ, cereau bani pentru comitet [10, p. 3].

În timpul anchetei, investigatorii au aflat că de fapt, comitetul de la București a fost înființat pentru a pune în executare planul asasinării regelui Carol I al României. Printre numeroasele scrisori găsite în timpul perchezițiilor, textul uneia dintre ele, cea găsită la Traiciu Svetcov, unul din complicii în asasinarea lui Fitowski, fugit peste graniță, în a cărei păstrare fuseseră date toate actele printr-o hotărâre a comitetului din București, consemnată în proces verbal, a provocat un protest masiv din partea clasei politice și a opiniei publice românești. În această scrisoare, Boris Sarafov le ordona membrilor de la București să găsească un om curajos „gata să stingă viața regelui român. Dacă nu aflați, atunci eu însumi mă duc acolo ca să-l străpung. E necondiționat necesar să producem în România tulburare mare și încurcături, ca, folosindu-ne de asta, să putem pregăti revoluția în Macedonia” [11, p. 7].

Presa relatează despre reacția regelui Carol I al României în momentul în care a fost informat cu privire la asasinat, care a fost foarte afectat și îngrijorat de acțiunea Comitetului Macedonean bulgar. Imediat au fost luate măsuri de siguranță la Castelul Peleş de la Sinaia, fiind semnalată prezența unor vizitatori străini în localitate [12, p. 2].

Dacă în plan intern autoritățile române puteau gestiona criza, fapt concretizat de măsurile luate privind siguranța atât a populației cât și a personalităților politice vizate de Comitetul Suprem Macedonean, implicarea guvernului bulgar în activitatea comitetului, a reprezentat o provocare pentru diplomația românească. O contribuție importantă la rezolvarea crizei a avut-o ministrul afacerilor străine, Alexandru Marghiloman, sub directă coordonare a regelui Carol I al României. În bibliografia românească

sunt autori care îl învinovătesc pe Alexandru Marghiloman pentru impasul ajuns în relația cu Bulgaria și iminența unei confruntări armate cauzate de comportamentul ministrului afacerilor străine, care nu putea tolera o asemenea ofensă adusă suveranului român.

Acțiunea diplomatică a ministrului Alexandru Marghiloman reflectată în presa românească și străină. La scurt timp după începerea anchetei, primele cercetări au arătat implicarea Comitetului Suprem Macedonean de la Sofia în asasinatele de la București și conceperea complotului împotriva regelui Carol I. Evident, a urmat o reacție a ministrului afacerilor străine, Alexandru Marghiloman, care a transmis o notă guvernului bulgar prin intermediul agentului diplomatic român, Nicolae Mișu. Conform relatărilor din presă, nota diplomatică atrăgea atenția autorităților bulgare, anume, faptul că acestea tolerau și nu se implicau în stoparea activităților Comitetului Suprem Macedonean, care plănuia atentate de la Sofia fără a fi deranjat de vreo intervenție din partea guvernului bulgar, fapt pentru care, autoritățile române au început să ia măsuri împotriva cetățenilor bulgari suspecti, fiind posibilă expulzarea acestora pentru asigurarea liniștii și ordinii publice [13, p. 3].

După ședința Consiliului de Miniștri din data de 26 iulie 1900, care a avut loc sub președinția primului-ministru, Petre P. Carp, la ministerul de interne, a avut loc o vie corespondență și un intens schimb de note telegrafice între Alexandru Marghiloman și Nicolae Mișu. Cel din urmă a fost delegat să solicite instituirea unei comisii rogatorii pentru cercetarea asasinării lui Ștefan Mihăileanu, pentru a se putea lua un interogatoriu lui Boris Sarafov, autorul moral al crimei și al complotului împotriva regelui Carol I al României. Pe fondul dovezilor descoperite în timpul anchetei a fost solicitată arestarea imediată și extrădarea lui Boris Sarafov și a complicilor acestuia de către autoritățile bulgare, în baza cererii judecătorului de instrucție, I.T. Florescu, iar în cazul în care aceasta solicitare a guvernului român nu era îndeplinită în 24 de ore de la primirea ei, agentul

diplomatic de la Sofia, Nicolae Mișu, a primit ordinul de a părăsi Bulgaria, prin acest gest fiind considerat că relațiile diplomatice bilaterale au fost întrerupte. Cererea României era completată de atenționarea autorităților bulgare cu privire la suma de 200.000 lei obținuți prin șantaj și amenințări de către agenții comitetului macedonean de la românii din Bulgaria, pentru susținerea acțiunilor propagandistice și a atentatelor planificate [13, p. 3].

După comunicarea oficială a notei de către Nicolae Mișu, ministrul de externe al Bulgariei a declarat că răspunsul urma să fie transmis după ce solicitările românești erau analizate în cadrul consiliul de miniștri, imediat convocat după primirea acestora, însă reuniunea nu putea avea loc fără participarea prințului Ferdinand de Saxa-Coburg, care era la momentul respectiv, conform declarației oficialului bulgar, ocupat cu efectuarea unor inspecții regionale în localitățile din Bulgaria. Acest răspuns a generat o reacție unanimă a partidelor, presei, opiniei publice și a guvernului român care s-au solidarizat pentru a sprijini demersul diplomatic inițiat de Alexandru Marghiloman, desigur în colaborare cu regele Carol I al României și membrii cabinetului Carp. Întâmplător sau nu, în aceeași zi, 26 iulie 1900, presa relata despre amenințările primite de sultanul Abdul Hamid al II-lea împotriva căruia se organizase un atentat anunțat aproape pe toate zidurile Constantinopolului prin intermediul unor pancarte greu de ignorat [14, p. 2].

Reprezentantul diplomatic bulgar de la București, Teodorov, transmitea neconținut la Sofia, ultimele informații care apăreau în presă în legătura cu evoluția anchetei, însă nu pentru mult timp, pentru că a fost nevoit să solicite ministerului de externe bulgar, un concediu de odihnă pentru a petrece câteva zile în localitatea Carlsbad, chiar în momentul în care, în presa românească și străină apăreau informații de necontestat cu privire la deciziile luate de Comitetul Suprem Macedonean în privința evenimentelor de la București și susținerea directă sau indirectă a autorităților bulgare a acțiunilor coordonate de Boris Sarafov. Sarcinile diplomatului bulgar au fost preluate de Ivan d'Exarque,

considerat un filo-român de către guvernul bulgar, fapt pentru care, oficialii bulgari se așteptau la o îmbunătățire a relațiilor bilaterale [15, p. 1].

La 29 iulie 1900, în timp ce se afla la reședința regală de la Sinaia, Alexandru Marghiloman a primit din partea reprezentatului român de la Sofia, conform informațiilor din presă, un răspuns la solicitările transmise prin nota diplomatică în urmă cu câteva zile. Ziarele relatau indignarea regelui la citirea telegramei descifrate. Conform relatărilor din presă, răspunsul bulgar menționa faptul că acesta nu avea niciun motiv să intervină dacă guvernul român nu avea nicio dovadă care să certifice complicitatea comitetului macedoneano-bulgar în crimele comise de asasinii bulgari pe teritoriul românesc [16, p. 3].

Ziarul *Pester Lloyd* a publicat în numărul apărut la 31 iulie 1900, un amplu și interesant articol în legătură cu atitudinea fermă a guvernului Carp reflectată în politica externă și implicat în activitatea lui Alexandru Marghiloman. Potrivit acestui articol, „România este tradiționalul loc de ședere al tuturor elementelor turbulente și revoluționare din Peninsula Balcanică, care trebuie să părăsească patria și să pregătească în străinătate opera lor de agitație. În România se găsesc de multă vreme comitete de juri turci, albanezi, sârbi, antidinastici și de proletari bulgari care au ca scop provocarea unei insurecții în Macedonia. Mai toate atentatele comise în Bulgaria, de 20 de ani, au fost plănuite în România iar criminalii și ajutoarele lor au putut, după săvârșirea crimei, să se adăpostească în liniște aici. De asemenea, s-a repetat comiterea de asasinate politice pe teritoriul român, după cum s-a întâmplat și acum câteva zile când profesorul Mihăileanu a fost ucis de un trimis al comitetului macedonean din Sofia. Guvernul român vrea acum să termine odată cu aceste elemente internaționale și în acest scop a trimis o notă la Sofia prin care guvernul bulgar este invitat să supravezeze activitatea comitetelor macedonene, pentru că, în cazul repetării asasinatelor, guvernul român este nevoit eventual să expulzeze pe toți bulgari din România” [17, p. 2].

Potrivit aceluiași ziar, în ziua în care *Pester Lloyd* își informa cititorii cu privire la transmi-

tea notei guvernului român la Sofia, articolul era însoțit de un comentariu pertinent care menționa că „cabinetul de la București a urmat cu înțelepciune această chestiune. În primul rând, se impune ca în vremea aceasta de atentate să nu se tolereze existența nici unui comitet secret care se ocupă cu executarea de crime politice. Prin limbajul său energic față de Sofia, guvernul Carp a dat dovadă că e un dușman al schimbărilor din Peninsula Balcanică și că este gata să susțină dorința puterilor, ca, în conformitate cu tratatul din Berlin să mențină statu-quo. E foarte probabil ca față de nota românească, guvernul bulgar se va mira, căci acolo de obicei, guvernul închide ambii ochi când este vorba de agitații macedonene, a căror sprijinire o consideră ca o datorie de patriotism popular. E prin urmare de așteptat ce atitudine se va avea la Sofia, față de ultima notă românească și dacă se va proceda împotriva comitetelor macedonene răspândite în toată Bulgaria. Oricum, ministrul Carp e de felicitat pentru această corectă și conștientă atitudine pentru care poate fi sigur nu numai de aprobarea concetățenilor săi, dar și de aceea a cabinetelor europene și a tuturor cercurilor politice” [17, p. 2].

Strategia aleasă de guvernul Carp de a transmite presei anumite informații referitoare la demersurile diplomatice au avut efectele așteptate, fapt pentru care, ministrul afacerilor străine, Alexandru Marghiloman, a pus la dispoziție ziarelor românești și a corespondenților periodiceilor străine, pe lângă răspunsul primit de la guvernul bulgar și textul următoarei note ca reacție la insinuările oficialilor bulgari. Potrivit articolelor din presă, justiția românească nu ar fi fost în stare să dovedească legătura între asasinate și implicarea comitetului macedonean, fapt pentru care, Nicolae Mișu, la ordinul expres al ministrului afacerilor străine, a comunicat guvernului bulgar un nou set de dovezi în legătura cu activitatea comitetului de la Sofia pe teritoriul românesc. Nota era însoțită de avertismentul ferm potrivit căruia, întreruperea relațiilor diplomatice era o consecință firească față de atitudinea guvernului bulgar, reprezentând în fapt, posibilitatea unei inevitabile confruntări

militare, pe fondul agravării situației politice între cele două state. Presa românească relatează faptul că, regele Carol I al României, personal, a expediat un exemplar al notei, împăraților Germaniei și Austriei precum și noului rege al Italiei, iar în privința efortului depus de ministerul afacerilor străine, condus de Alexandru Marghiloman, se menționează demersurile energice ale diplomației românești pe lângă guvernele marilor puteri pentru găsirea unei soluții de comun acord, potrivit angajamentelor și tratatelor internaționale, în rezolvarea conflictului româno-bulgar, susținând în același timp, în baza dovezilor descoperite de justiție, cauza României [17, p. 2].

Ziarul *Deutsches Volksblatt* relatează că, „răspunsul guvernului bulgar la reclamațiile României a sosit în fine și impresia pe care a făcut-o în cercurile oficiale românești e foarte nefavorabilă. Tonul ei – se zice – ar fi absolut revoltător. Un ziar comunică că regele Carol, atunci când ministrul afacerilor străine, Marghiloman, i-a adus la cunoștință a exclamat cu indignare: Așa ne răsplătesc bulgarii atâta sânge pe care l-au vărsat românii pentru ei la Grivița! Se asigură că s-a luat în vedere rechemarea reprezentantului român de la Sofia, Mișu și că, cu protecția supușilor români din Bulgaria se va ocupa Germania. Foarte satisfăcătoare este din contră nota de răspuns a Turciei, la care de asemenea se adresase România, ca la puterea suverană a Bulgariei, cu rugămintea să pună capăt mișcărilor revoluționare ale comitetului central macedonean în Sofia, care amenința liniștea statelor balcanice și dunărene. Poarta își exprimă indignarea asupra mișcărilor și actelor de banditism ale comitetului central macedonean și dacă până acum ea s-a abținut de la orice amestec în afacerile interne ale principatului bulgar, deși erau cunoscute toate aceste acte, acum, când sprijinul acestor mișcări prin statul bulgar era evident ea va adresa guvernului bulgar somația să pună capăt agitațiilor numitului comitet. Comisariatul Turciei la Sofia este avizat să remită guvernului princiar o notă privitoare la această chestiune. În cazul în care guvernul bulgar nu va răspunde la această somație, Poarta va lua măsurile impuse de situație” [18, p. 2].

Ziarul *Timpu* a publicat un articol care transmitea un mesaj clar guvernului bulgar, în care se menționa că pentru autoritățile române nu mai era nevoie de dovezi pentru a demonstra implicarea Comitetului Suprem Macedonean de la Sofia în asasinatele comise pe teritoriul României. O dovadă de bune intenții din partea Bulgariei ar fi fost ca justiția bulgară să facă demersurile necesare pentru desființarea comitetului și predarea vinovaților autorităților române [7, p. 1].

Cu privire la răspunsul guvernului bulgar, corespondentul *Agenției Române* de la Sofia comunica faptul că, acesta „s-ar declara gata a proceda împotriva comitetului dacă i se vor prezenta dovezi privind complicitatea lui. În caz contrar nu ar avea niciun cuvânt de a interveni. Nota ministrului nostru de externe dl Al. Marghiloman, ar fi nu numai insuficientă ca fond, dar inacceptabilă și ca formă” [19, p. 1].

Potrivit ziarului guvernamental, *La Romanie*, guvernul român „nu este mulțumit cu acele promisiuni și până să se trimită guvernului bulgar un duplicat al dosarului definitiv al instrucției a adresat o notă agentului diplomatic din Sofia ca să ceară să se urmărească cu asprime faptul că comitetul macedonean a șantajat o contribuție de 30.000 franci de la colonia română din Sofia. Șantajul criminal fiind un delict îndeplinit pe teritoriul bulgar, guvernul princiar nu are motiv de care să se împiedice deschiderea unei acțiuni penale. Guvernul român e hotărât de a nu ceda până nu va primi o completă satisfacție” [19, p. 1].

Correspondentul din Viena a ziarului *Times* transmitea la puțin timp de la apariția articolelor privind răpunsul bulgar, din surse bine informate „o notă în care menționa că între România și Bulgaria în curând va fi un serios conflict. Între implicații în asasinarea profesorului Mihăileanu se găsește și ziaristul Kazakov, la care s-au găsit scrisori cu desăvârșire compromițătoare pentru ministrul de interne bulgar. Guvernul român a trimis în această privință o notă aspră guvernului din Sofia, guvernul bulgar însă nu are să pășească serios, căci și fostul ministru de externe al României, Lahovary

trimisese într-un asemenea caz o notă dojenitoare la Sofia pentru care bulgarii nu au avut un răspuns serios” [19, p. 1].

Reacția internațională reflectată în diferite articole din presa românească și străine privind atitudinea guvernului bulgar a determinat din partea acestuia un răspuns transpus în nota transmisă agentului diplomatic român de la Sofia, Nicolae Mișu, prin care acesta era informat că, justiția bulgară a deschis prin intermediul parcheului o anchetă împotriva celor care s-au făcut vinovați de asasinările de la București și de șantajarea românilor din Bulgaria cu diferite sume. Deschiderea unei investigații bulgare l-au determinat pe Boris Saravov să fugă din Sofia [8, p. 2].

În același timp, existau infomații referitoare la concentrarea unor trupe bulgare la frontiera cu Dobrogea și în legătura cu prezenta la Rusciuc, la îndemnul Comitetului Suprem Macedonean, a unui corp de voluntari „compus din 500 de oameni care era comandat de ofițeri regulați bulgari cu misiunea de a invada România și a răscula populația bulgară de acolo pentru a-i elibera cu ajutorul acesteia, pe autorii și complicii bulgari arestați din cauza asasinării profesorului Mihăileanu. În acest context opinia publică era de părere că România avea tot dreptul de a intervenii împotriva Bulgariei pentru a nu fi invadați. Se zvonea că s-au luat măsurile necesare pentru mobilizarea corpurilor de armată 1, 2 și 3 pentru a străpunge spre frontiera bulgară” [20, p. 3].

Despre pregătirile de război ale Bulgariei, ziarul *Apărarea Națională* din București relatează că la Varna „erau concentrate 6 regimente de infanterie, la Dobrici era un regiment de cavalerie și regimentul de infanterie, care a fost trimis aici ca să potolească răscoala de curând din regiune. Aici se fac exerciții de dimineața până la 2 după amiază, luându-se masa chiar pe câmp. Rezervele erau chemate sub pretextul de prezentare la corp și apoi erau reținute sub arme. La Silistra și Medgid-Tabia era o baterie de artilerie de 5 tunuri, apoi au fost aduse încă două baterii. Tot acolo se mai afla infanterie și cavalerie” [11, p. 1].

Presa românească relatează despre faptul că sultanul Abdul Hamid al II-lea lua în considerare posibilitatea unor schimbări politice privind drepturile naționalităților din Macedonia. Potrivit acesteia, „în cercurile diplomatice circula știrea că Turcia ar fi dispusă să dea un berat pentru a se înființa un episcopat românesc în Macedonia. Aceasta ar fi cea mai mare satisfacție morală ce s-ar putea da României. Se zice chiar că marile puteri nu ar vedea cu ochi răi consolidarea morală a elementului românesc din Macedonia dovedindu-se că acesta a fost întotdeauna un element de ordine și cea mai bună păvază împotriva agitațiilor anarhiste ale panbulgarilor. Recunoașterea unui episcopat românesc de către statul turcesc era implicit recunoașterea naționalității românești care până acum nu conta pentru Europa, ea era trecută fie între turci fie între greci sau chiar bulgari. Aromânii vor figura ca națiune aparte în toate actele oficiale. Ei vor putea să se administreze cum vor crede de cuviință în chestiunile vitale care privesc neamul, adică în chestiunile religioase și culturale. Limba românească persecutată până acum va fi vorbită liber în toată Macedonia, deșteptând pe grecomani și pe românii bulgarizați la viața națională” [11, p. 2].

Referitor la un eventual conflict armat româno-bulgar, deși titlurile primei pagini a ziarelor românești anunțau un război sigur între cele două țări, realitatea era una cu totul alta. În volumul *Mărturisiri* al generalului Radu R. Rosetti, un asemenea conflict nu era posibil. Potrivit acestuia, „armata era nepregătită, totuși față de starea spiritelor s-au luat oarecare măsuri și s-au trimis la Cernavodă, Batalioanele 5 și 7 Vânători, trupe de geniu, artilerie de cetate și vase ale marinei, toate pentru a întâmpina vreun atac bulgar asupra podului. Neînțelegerea nu a ajuns însă la o luptă din cauza mijlocirii Germaniei și fiindcă, primul-ministru P.P. Carp, a bătut cu pumnul în masa lui Marghiloman – mi-a spus-o tata care aflase aceasta de la colegii din Ministerul Afacerilor Străine – și spusese hotărât că nu va îngădui să intre țara în război pentru mofturile sale. Oricum ar fi, noi am plecat la 6/19 septembrie 1900, pentru manevre după versiunea

oficială, având cîte 160 cartușe de război fiecare și chesoanele pline – dar fără cai – la Cernavodă. Eram convinși – trupa și ofițerii tineri – că vom ajunge la război și trebuie să mărturisesc că eu cel puțin, dornic de a lua parte la un război, nu vedeam această eventualitate cu neplăcere. Ajunși la Cernavodă am bivuiat spre Dealul Dermengiu și am fost puși să facem, împreună cu un batalion de geniu, întăriri în sectorul cuprins între calea ferată și lacul Seimeni pe când, Batalionul 7 Vânători, cu alt batalion de geniu, făceau același lucru la sud. Artileria (baterii de tunuri de 105 lung) lucra singură la săparea locașurilor bateriilor sale. Singurele incidente ce au avut loc au fost câteva împușcături noaptea și ruperea firelor telegrafice și telefonice pe care le întinseseră geniștii. S-a crezut la început că și unele și altele se datorau unor agenți bulgari, dar s-a descoperit că focurile de armă proveneau de la locuitorii turci care își păzeau bostănăriile la care soldații noștri se duceau noaptea spre a fura pepeni, focuri la care santinelele noastre răspundeau, fără temei, cauzând o pârâială pe toată linia. Sergentul nostru adjutant, Melacropol a prins pe ai noștri asupra faptului iar patrulele au prins curând și pe alții din alte unități. În ceea ce privește ruperea firelor telefonice și telegrafice, acestea proveneau de la faptul că firele erau întinse mai mult pe pământ și le rupeau mai ales vitele care erau lăsate să pască libere pe câmp. Bineînțeles că, zvonurile despre spioni și spionaj nu au lipsit și că mulți nevinovați au fost arestați de patrule și de poliție. O oarecare întărire a acestor zvonuri a provenit din faptul că o patrulă a găsit un vânător care nu părea că vânează numai iepuri și prepelițe și l-a arestat. Vânătorul adus în fața autorităților nu era altul decât cneazul C. Moruzi, român de obârșie, dar diplomat în serviciul Rusiei (era la ambasada rusească din Constantinopol atunci) frate cu Mitiță Moruzi, bine cunoscutul prefect al poliției Capitalei. Având actele sale în regulă, a fost imediat eliberat dat faptul că un membru al ambasadei rusești din Constantinople venise, tocmai atunci, să vâneze tocmai acolo, a întărit bănuielile asupra campaniei de spionaj. La 28 septembrie artileria din sectorul nord a

executat o tragere de război la care au fost de față toate trupele. Și această tragere ca și tot ce am făcut la Cernavodă și ca și organizarea fortificației de acolo au avut un caracter de improvizare și au arătat nepregătirea noastră de război dar mai ales nepregătirea cadrelor superioare și a instrucției. Ce m-a izbit atunci a fost mai cu seamă puținul entuziasm al corpului ofițeresc pentru un eventual război, nepăsarea absolută pentru lucrările care se înfăptuiau și neștiința pe care am văzut-o la comandanții noștri de companie pentru așezarea, trasarea și executarea lucrărilor de fortificații precum și completa lor neștiință în ceea ce privește tragerea artileriei, nu cunoșteau deosebirea dintre un obuz și un șrapnel, nu-și dădeau seama de ce însemna o regulare de tragere și nici de întreg mecanismul tragerii artileriei” [21, p. 137-139].

Manevrele armatei române au avut loc în perioada când presea românească scria despre tonul pacifist al guvernului bulgar ca urmare a dovezilor puse la dispoziția justiției bulgare, care, în cele din urmă a dispus citarea lui Boris Sarafov la Parchetul din Sofia pentru a fi interogată cu privire la contribuția lui la asasinatelor din București și complotul dovedit în baza scrisorilor depuse la dosarul celor două crime. Pe lângă cercetarea lui Boris Sarafov a urmat demisia în cadrul guvernului bulgar [22, p. 2].

Lucrurile se mișcau. Mai mult decît atît, Boris Sarafov a transmis o circulară subcomitetelor aflate sub conducerea lui, potrivit căreia, „1) Comitetul suprem macedonean va ține sus stindardul revoltei și își va continua acțiunea revoluționară în sensul direcției date de ultimul congres. 2) Comitetul suprem macedonean va ignora de aici înainte în acțiunea sa, combinațiile diplomatice, ca și luptele politice ale micilor state vecine; se va mărgini în sfera sa de activitate care este organizarea și reunirea fiilor din Macedonia și a tuturor acelor care sunt în comuniune de idei cu noi într-o corporație puternică care să rupă la rîndul său jugul sângeros al Turciei. 3) Comitetul suprem macedonean face apel încă odată la toți luptătorii pentru cauza noastră și îi roagă să-și uite toate simpatiile și antipatiile, toate afacerile lor particulare, toate

supărările și să se unească sub steagul nostru ca să întărim organizația noastră, să ne facem societăți mari și mici ca în caz de nevoie totul să fie gata. În sfârșit toți se vor înrola sub drape-
lul viitorului nostru național, pe care vrăjmașii
noștri l-au întunecat. Trăiască adevărul, binele
și libertatea!” [23, p. 3].

Conflictul româno-bulgar devenise o pro-
blemă europeană cunoscută de opinia publică
românească cu ajutorul presei, care era infor-
mată zilnic atât în legătură cu evoluția anchetei
asasinatelor cât și cu demersurile făcute de di-
plomația românească în pedepsirea vinovaților
și găsirii unei soluții acceptate de comunitatea
internațională care atribuisese României rolul
unei puteri de stato-qou regional. Guvernul Pe-
tre P. Carp și-a asumat cu responsabilitate acest
statut, chiar dacă i s-a reproșat lui Alexandru
Marghiloman, ministrul afacerilor străine în
acest cabinet, de către unii contemporani cu
evenimentele, un comportament riscant în criza
româno-bulgară. Situația financiară și pregăti-
rea armatei române nu erau prielnice pentru de-
clanșarea unui război cu vecinii de la sud, deși
un motiv întemeiat era complotul împotriva re-
gelui Carol I al României, însă aceste obstacole
reale nu l-au oprit pe Alexandru Marghiloman
să aibă o atitudine demnă față de planurile ter-
roriste ale Comitetului Suprem Macedonean de
la Sofia.

La deschiderea lucrărilor Corpurilor Le-
giuitoare – Senat și Camera Deputaților – de la
15/28 noiembrie 1900, mesajul regelui Carol I al
României a fost ferm în legătură cu criza finan-
ciară în care se afla România și imposibilitatea
economică de a asigura instrucția și dotarea glo-
rioasei armate române de la 1878. În același me-
saj regele menționa că neînțelegerea cu Bulgaria
va înceta în fața dovezilor administrate de jus-
țiția română, fapt întâmplat după ce Curtea cu
Jurați de la Ilfov i-a condamnat pe autorii com-
plotului împotriva regelui și ai crimelor care au
avut loc la București, însă cea mai importantă lo-
vitură în lupta împotriva terorismului/anarhis-
mului bulgar a fost condamnarea în contumacie

a lui Boris Sarafov. Un rol important în decizia
justiției române l-a avut insistența și demersurile
efectuate de Alexandru Marghiloman pentru gă-
sirea vinovaților și dovedirea complicității gu-
vernului bulgar la săvârșirea atentatelor, arătând
comunității internaționale faptul că Bulgaria de-
venise un factor de instabilitate în regiune.

Referințe bibliografice:

1. Diaconovich, C. *Enciclopedia Română*, Tomul 1. Sibiu: Editura și Tiparul lui W. Krafft, 1898.
2. Ziarul „Tribuna Poporului”, nr. 160, 27 august/ 9 septembrie 1900.
3. Revista „Dreptul”, Anul XXIX, nr. 63, 12 octom-
brie 1900.
4. Ziarul „Tribuna Poporului”, nr. 142, 30 iulie/ 12
august 1900.
5. Sinadinovski, Victor. *The Macedonian Resurrecti-
on. The story of the Macedonian Revolutionary Organi-
zation*. S.U.A., 2017.
6. Ziarul „Tribuna Poporului”, nr. 140, 27 iulie/ 9
august 1900.
7. Ziarul „Tribuna Poporului”, nr. 146, 5/18 august
1900.
8. Ziarul „Tribuna Poporului”, nr. 150, 12/25 au-
gust 1900.
9. Ziarul „Tribuna Poporului”, nr. 141, 29 iulie/ 11
august 1900.
10. Ziarul „Tribuna Poporului”, nr. 143, 1/14 au-
gust 1900, p.3
11. Ziarul „Tribuna Poporului”, nr. 156, 22 august/
4 septembrie 1900.
12. Ziarul „Adevărul”, nr. 3949, 25 iulie 1900.
13. Ziarul „Adevărul”, nr. 3951, 27 iulie 1900.
14. Ziarul „Adevărul”, nr. 3953, 29 iulie 1900.
15. Ziarul „Adevărul”, nr. 3954, 30 iulie 1900.
16. Ziarul „Adevărul”, nr. 3955, 31 iulie 1900.
17. Ziarul „Adevărul”, nr. 3956, 1 august 1900.
18. Ziarul „Tribuna Poporului”, nr. 152, 15/28 au-
gust 1900.
19. Ziarul „Tribuna Poporului”, nr. 147, 6/19 au-
gust 1900.
20. Ziarul „Tribuna Poporului”, nr. 208, 7/20 no-
iembrie 1900.
21. Rosetti, Radu R. *Mărturisiri*, vol. I, Bucovina,
I.E. Torouțoiu, București.
22. Ziarul „Tribuna Poporului”, nr. 172, 16/29 sep-
tembrie 1900.
23. Ziarul „Tribuna Poporului” nr. 168, 10/23 sep-
tembrie 1900.